Zsigárdi Béláné

A fogvatartotti informatikai kabinetek működéséről, a távmunkáltatás megvalósításának körülményeiről*

Bár a cím informatikai kabinetek működésére utal, s dolgozatomban ki fogok térni a kecskeméti Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében kialakított informatikai kabinet eddigi működésére is, újszerűségük miatt azonban a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet B-C részlegében kialakított kabinetek működtetésével kapcsolatos tapasztalatainkról, távlati elképzeléseinkről írok majd részletesebben.

Az információs társadalom építése hosszú folyamat, amely hazánkban csak nemrég kezdődött meg. Az információs társadalom a jövő társadalma, amely minden korábbinál nagyobb szabadságot és demokráciát, jólétet és biztonságot nyújt polgárainak. Az információs társadalom alapja a tudás, hajtómotorja a tudományos és technológiai forradalom, különösen a kommunikáció kiteljesedését lehetővé tevő technológiák fejlődése. Utóbbiak között is legfontosabb az Internet alkalmazása, használata, mely lehetővé teszi a gondolatok, információk térbeli és időbeli korlátok nélküli szabad áramlását.

Az információs társadalom kiépítése során számos kihívással kell szembenéznie a büntetés-végrehajtási intézetek személyzetének és a fogvatartottaknak egyaránt. Az intézeteknek – figyelemmel a biztonsági szabályokra és kockázati tényezőkre – lehetővé kell tenni a fogvatartottak számára az „információkhoz való jutást", az informálódást, a fogvatartottaknak pedig az információkat „be kell fogadniuk", tehát informálódniuk kell, hiszen így juthatnak leghatékonyabban új ismeretekhez.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás minden területen új elvárásokat fogalmazott meg társadalmunk tagjaival szemben. A csatlakozás szükségszerű következménye lesz az a gazdasági és társadalmi átrendeződés, mely a fogvatartást és annak körülményeit is érinteni fogja. A szabaduló fogvatartottak sikeres beilleszkedésének, reintegrációjának, illetve a bűnismétlési kockázat minimalizálásának egyik alapfeltétele, hogy az elítéltek időszerű, korszerű és megfelelő információkkal, szakismeretekkel rendelkezzenek, beleértve az idegen nyelvi ismereteket is. A társadalom fejlődésével párhuzamosan szükségszerű a fogvatartás körülményeinek lehetőség szerinti fejlesztése is, hiszen ellenkező esetben a „lépéshátrány" akár a büntetés-végrehajtás céljait is veszélyeztetheti.

A Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet B-C részlege félig nyitott körletként működik 1995. óta. Az intézet által felállított kiválasztási rendszer alapján olyan jogerős elítéltek kerülnek itt elhelyezésre, akikkel szemben a társadalomtól történő el-

* A Magyar Börtönügyi Társaság 2004. évi tudományos pályázatára készült dolgozat

szigetelés, izoláció nem olyan mértékben és módon szükséges, mint más, úgy nevezett „letöltő házakban" fogvatartott elítéltek esetén, éppen bűncselekményük, személyiségük, magatartásuk, kapcsolattartásuk alapján. Sőt, esetükben a büntetés a célját úgy éri el, hogy közben az intézet aktív módon felkészíti őket a társadalomba történő visszailleszkedésre.

A B-C részlegben elhelyezett felnőtt korú fogvatartottak számítástechnikai oktatása, képzése a fiatalkorú fogvatartottakkal együtt történik a Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében 1999-ben, 10 fő tanuló számára berendezett informatikai kabinetben, amelyet szintén pályázat útján, a Leonardo-program keretében, a thessaloniki Aristoteles Egyetem támogatásával sikerült kialakítani. Az átadás óta mintegy 60 fő végzett el OKJ-s, középfokú számítógép-kezelő tanfolyamot. Két héttel ezelőtt [2004 novemberében – A szerk.] kezdődött el egy 200 órás, alapfokú számítógép-kezelői tanfolyam, 10 fő részvételével, akik közül 6 fő fiatalkorú, 4 fő felnőtt korú elítélt, sőt egyikőjük 45 évesen vállalta az alapfokú tanulmányok folytatását.

E kabinet kihasználtságát illetően, a szervezett oktatáson és képzésen kívül, a B-C részlegen elhelyezett felnőtt korú fogvatartottaknak lényegesen kevesebb lehetősége maradt számítástechnikai ismeretek elsajátítására, önképzésre, a szabadidő hasznos eltöltésére, széleskörű informálódásra, mint fiatalkorú társaiknak. Előbbieken túlmenően felmerült a távmunkáltatás lehetősége is azon felnőtt korú elítéltek esetében, akik már megfelelő szakirányú végzettséggel, informatikai ismeretekkel, gyakorlattal rendelkeznek, illetőleg helyi képzés keretében szerezték meg azt, továbbá felvetődött a hozzátartozókkal való kapcsolattartás új formájának, az elektronikus levelezésnek az alkalmazási lehetősége.

Átgondolva az informatikai fejlesztési elképzeléseket, intézetünk a „Sulinet Expressz" lebonyolításáért felelős, az Oktatási Minisztérium tulajdonában lévő Educatio Kht. segítségét kérte, mely társaság ígéretet tett törekvéseink megvalósításához és megkereste a programban résztvevő beszállítókat. Közülük az EMJ Hungary Kft. jelentkezett elsőként, az általuk felajánlott korszerű számítástechnikai eszközökkel a „C" körleten kialakított informatikai kabinet 2003. december 23-án ünnepélyes keretek között átadásra is került.

Az informatikai fejlesztés elsődleges célja az volt, hogy a B-C részlegben kialakításra kerüljön az az informatikai háttér – a „C" körleten hat, míg a „B" körleten három munkaállomással és egy szkennerként is működtethető lézernyomtatóval –, mely hatékony támogatást tud nyújtani a büntetés-végrehajtás nevelési munkájához, illetve további előnyök realizálódhatnak a fogvatartottaknál, nevezetesen:

- növekszik a fogvatartottak önbecsülése, felelősségérzete;
- a hatékonyan ellenőrizhető kapcsolattartásuk rendszeres lesz;
- a fogvatartottak családi, társadalmi, „civil" kapcsolatai erősödnek;
- a távmunkáltatás során a fogvatartottak új, a szabadulásuk után is jól hasznosítható ismereteket, gyakorlatot szereznek;
- a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező fogvatartottak is „képzettségüknek megfelelő" munkát végezhetnek;

– a szabadidő eltöltésének új és hasznos lehetőségei nyílnak meg, mint pl. on-line tanulás; nyelvi önképzés stb.;
– a fogvatartottak érdeklődése részben orientálhatóvá válik, a kabinetekben működő helyi belső honlap programajánlásaival, ún. linkjeivel;
– az informatikai rendszerek által megkívánt logikus gondolkodási mód az élet más területein is hasznosítható, pl. a „ha... akkor..." relációja, ok és okozat racionalitása vagy az igen-nem bináris kódja;
– alkalmazhatóvá válnak helyi önismereti, illetőleg IQ-tesztek;
– a fogvatartottak családi és társadalmi kapcsolatai erősödnek, a kapcsolattartás újszerű módja – az elektronikus levelezés – révén;
– a „normalizáció" elve hatékonyan érvényesül, hiszen egyre kevesebb hátránnyal, nehézséggel kell megküzdenie a fogvatartottaknak „civil" kapcsolataikban, így pl. az e-kormányzat szolgáltatásainak igénybevétele, elektronikus ügyintézés lehetővé tétele;
– különböző on-line képzési formák, off-line képzéshez szükséges tananyagok és információs segédanyagok elérhetővé válnak;
– megszerzett szakmai és gyakorlati ismeretek birtokában megnő a sikeres munkavállalás, elhelyezkedés lehetősége;
– a belső hálózat szolgáltatásainak fejlesztésében résztvevő fogvatartottak hasznosan töltik szabadidejüket, miközben aktuális informatikai ismeretekre tesznek szert.

Az előzőekben vázolt előnyök, támogatások megvalósításának kulcskérdése, hogy a fogvatartottak mennyire képesek azonosulni az úgynevezett elektronikus-Börtön vagy eBörtön (ePrison) koncepciójának célkitűzéseivel, illetve mennyire hajlandóak annak megvalósításában aktívan részt venni. A belső honlap üzemeltetése azon túl, hogy értelmes elfoglaltságot nyújt a fogvatartottaknak, a közösségi kapcsolatok erősítésének is egyik jó eszköze lehet, illetve segíti a körülmények normalizálását, a fogvatartottak társadalomba történő sikeres beilleszkedését azáltal, hogy olyan aktuális információkat tartalmaz, amelyek nemcsak az intézeten belül, de a szabad életben is hasznosíthatók.

Az intézet belső életével kapcsolatos információkat tartalmazó belső honlap néhány fontosabb tartalmi összetevői a következők:
– útmutató különböző belső használatú nyomtatványok kitöltéséhez;
– fogvatartotti hétvégi program;
– egyéb hirdetmény (pl. véradásra felszólítás);
– figyelmeztetés határidőkre (pl. kérelmek leadása);
– fogvatartotti szakkörök bemutatása;
– könyvtár nyitvatartási ideje, új, illetve ajánlott könyvek listája;
– látogatások időpontja;
– képes tudósítások közösségi, illetve ünnepi rendezvényekről;
– megemlékezés fontosabb ünnepekről, történelmi eseményekről;
– ismeretterjesztő oldalak (pl. kisebbségek, illemtan);
– menetrendek (pl. helyi és távolsági autóbusz- és vasút);

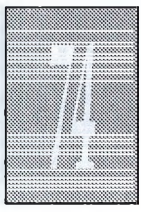
- fontosabb jogszabályok, szabályzatok (pl. Btk., Be., Bv. törvény, házirend, tűz- és munkavédelmi utasítás);
- pályázatokat tartalmazó honlapok felsorolása, pályázati lehetőségek kivonatos fordítása;
- fontos, közérdekű intézmények, szolgáltatások elérési lehetőségei (pl. Igazságügyi Minisztérium, Legfelsőbb Bíróság, Európai Emberi Jogi Bíróság);
- oktatásokkal, képzésekkel kapcsolatos linkek gyűjteménye (pl. különböző nyelvi oktatások, távoktatás).

A társadalom tagjai, sajnos, időnként megfeledkeznek arról, hogy a fogvatartottak előbb vagy utóbb szabadulnak, néhány kivételtől eltekintve, így tehát a szabadultak társadalomba való visszatérése elkerülhetetlen. Ebből a szempontból nem mindegy, hogy a szabadulók megtört emberként, ziláltan, szétszakadt családi háttérrel térnek-e vissza, vagy konkrét életcélokkal, ismeretekkel, az újrakezdéshez hasznosítható szakmával, képzettséggel felvértezve egy stabil családi támogatással. A B-C részleg fejlesztésének álláspontunk szerint is ez utóbbit kell megcéloznia, míg a marketing kommunikációnak ezt a törekvést kell erősítenie, támogatnia.

Az Európai Unióban általánosan elfogadott nézet, hogy technikailag analfabétának minősül az, aki nem beszél legalább egy idegen nyelvet, és nem rendelkezik minimálisan felhasználói szintű számítástechnikai ismeretekkel. Mivel a büntetés-végrehajtásnak egyik alapvető feladata a fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedésének segítése, ezért napjainkban ez nem képzelhető el, többek között a számítástechnikai és nyelvismeretek átadása nélkül.

Az Európai Unióban számos nyitott, illetve félig nyitott börtön működik. Az eltérő jogrendszerekből adódó különbségek ellenére mindenhol kiemelt szerephez jut az oktatás-képzés, az információs társadalomhoz való csatlakozás igénye is. Európában uralkodó nézet – összhangban az Európa Tanácsnak a börtönökre vonatkozó ajánlásaival –, hogy a fogvatartottak társadalomba való sikeres visszavezetéséhez a normalizáció elvét következetesen kell alkalmazni, ösztönözve az oktatásokon, képzéseken való aktív részvételt.

Ez az informatikai háttér képes hatékonyan támogatni az önképzést, mely lehet idegen nyelvi vagy szakmai, illetve segíti a fogvatartottak egyéb irányú tájékozódását is, például különböző adatbázisok engedélyezett elérésével. Lehetőség van saját adatbázisok létrehozására – például könyvtár könyvállománya a különböző részlegekben –, illetőleg saját programok megalkotására – például angol szókikérdező program, mely nyitott abban az értelemben, hogy a szóállomány szabadon cserélhető.

A hozzátartozókkal való kapcsolattartás új formájával – a felügyelt, teljes körűen ellenőrzött elektronikus levelezési rendszerrel, mely teljesen ekvivalens a hagyományos postai levelezéssel – az egyébként is ápolt családi kapcsolatok erősítése valósul meg, éppen e forma gyorsasága, egyszerűsége, hatékonysága révén.

Eddigi tapasztalataink az eBörtön koncepciójának időszerűségét, hasznosságát támasztják alá. A 2004 júniusában, a B körleten elhelyezett, az Enyhébb Végrehajtási

Szabályok hatálya alatt álló 19 fő fogvatartott részvételével végzett felmérés alapján az alábbi következtetések voltak levonhatók:

- Az intézet belső honlapjának, a szigorúan tartalomszűrt intézeten belüli Internet használatára jellemző volt, hogy a megkérdezettek közel 70%-a, mindösszesen 13 fő, napi rendszerességgel látogatja ezen web-oldalt, míg a többiek – 6 fő – alkalmanként használják információszerzésre.
- A vizsgált EVSZ-es fogvatartottak 63%-a (12 fő) már korábban találkozott Internettel valamilyen formában, de a bevonulás előtti, napi rendszeres használatról mindössze 3 fő számolt be.
- Az e-mail használatának rendszeressége még nem jellemző, mivel 3 fő választotta azt, hogy heti rendszerességgel küld e-mailt, míg 2 fő havonta egyszer, 14 fő alkalmanként e-mailezik.
- A fenti adatokat összevetve, az EVSZ-es fogvatartottak 100%-a használja valamilyen formában az intézeten belüli informatikai rendszert, míg napi használóvá mintegy 53% (10 fő) vált, a bevonulás előtti 15%-hoz (3 főhöz) képest.

A kialakított informatikai kabinet nem csupán oktatási, képzési célok megvalósítására, elérésére alkalmas, hanem egyfajta munkáltatási, úgynevezett távmunkáltatási feladatokat is el tud látni, melynek lényege, hogy a megrendelő egy külső, általában Internet kapcsolaton elérhető „munkahellyel" végeztet el munkát, amikor arra szüksége van. A szélessávú Internet-kapcsolat megvalósításával lehetőség nyílik a fogvatartottak intézeten belüli munkáltatására, képzettségüknek, képességüknek, érdeklődésüknek megfelelő foglalkoztatás biztosítására, melynek előnyei a következők:

- Újabb, intézeten belüli munkahelyek létesíthetők;
- Hatékony támogatást nyújt a büntetés-végrehajtási munka kiteljesedéséhez;
- A magasabb iskolai végzettséggel, számítástechnikai ismeretekkel, jártassággal rendelkező fogvatartottak képességeiknek megfelelő munkakörökben foglalkoztathatók;
- A távmunka során szerzett szakmai ismeretek és gyakorlat nagymértékben segítik a fogvatartottak szabadulás utáni visszailleszkedését;
- A távmunka megfelelő bevételt biztosít;
- A jelenlegi informatikai rendszer továbbfejlesztése valósulhat meg speciális távmunka végrehajtásával, melyhez például célszámítógép vagy egyéb számítástechnikai eszköz biztosítása lehet szükséges.

Előnyök nemcsak a „távmunkás, de a „távmunkáltató" részéről is jelentkeznek, melyek a következőkben összegezhetők:

- Nem kell állandó alkalmazottat fenntartani, mert a távmunkás mindig készen áll az éppen adódó feladat végrehajtására, így alkalmazása anyagi megtakarítást eredményez;
- A feladat gyorsan elvégezhető, mert a távmunkás saját maga osztja be az idejét;
- A megrendelés és a teljesítés, akár részben, akár egészben, digitális formában történik, tehát ennek megfelelően gyors, rugalmas, bármikor ellenőrizhető;

– Nem kell technikát – például számítógépet, szkennert –, sem más munkahelyi körülményeket – így íróasztalt, helyiséget – biztosítani a távmunkásnak.

De távmunka-igény jelentkezhet az intézet és a régiós társintézetek, társ fegyveres szervek részéről is, mely során a pályázati információk naprakész figyelése, űrlapok letöltése, nyomtatása, továbbítása lehet feladat. Jelentkezhet igény együttműködő partnereink részéről honlapjaik elkészítésére, azok folyamatos karbantartására.

A távmunka szerepe jelentősen növekedni fog a gazdasági fejlődés következtében. Ezt a tendenciát a kormányzat is felismerte, s ennek köszönhetően támogatja is a távmunkát, különböző pályázatokon és munkaügyi programokon keresztül. Bár jelenlegi tapasztalataink szerint a távmunkáltatásban vezető szerepet az adminisztrációs munkák – például szövegszerkesztés, adatrögzítés, archiválás – foglalják el, azonban egyre inkább növekszik a nagyobb szakértelmet és nyelvtudást is igénylő feladatok köre – például szakmai szövegek, pályázatok fordítása, műszaki termékek használati utasításának magyar nyelvre fordítása, annak kiadványként való szerkesztése.

Dolgozatomban befejezéseként engedjék meg, hogy az Európai Börtönszabályok egyik ajánlását idézzem: „Az intézetekben folyó munka szervezetét és módszereit minél közelebb kell hozni a társadalomban végzett hasonló munkáéhoz, hogy felkészítsük a fogvatartottakat a rendes munkás élet feltételeire. A munkáltatásban ezért érvényesülnie kell a modern munkanormáknak és technikáknak, s azt modern vezetési rendszerek és gyártási folyamatok keretein belül kell megszervezni."

Az eBörtön felvázolt koncepciója fontos lépést jelenthet a fejlett európai uniós büntetés-végrehajtási rendszerekhez való felzárkózás irányába, mely megvalósulásához, úgy vélem jó úton járunk.